

PIPERKŐCÖK ÉS TŐSGYÖKERESEK,

AVAGY A HELYI IDENTITÁS EGY HATÁRMENTI DZSENTRIKÁLÓDÓ
KÖZÖSSÉGBEN

Jelige: SZO941

Lezárás dátuma: 2021. 11. 08.

Tartalom

1. Bevezetés	2
2. Társas identitás.....	3
3. Lokális identitás, helyi identitás	4
4. Helyi közösség	6
5. Hidvérgárdó bemutatása.....	8
6. Határmentiség és dzsentrifikáció	9
7. Módszertan.....	12
8. Eredmények	13
8.1 Helyhez kötődés mint a helyi identitás része.....	13
8.2 Határmentiség és identitás	15
8.3 Nemzeti és helyi identitás összefonódása.....	19
8.4 Község mint identitásformáló elem	21
9. Diskusszió	23
10. Összegzés	26
Felhasznált irodalom	28
Melléklet.....	31

1. Bevezetés

„Kérdező: Elégedett a faluval, ahogy kinéz? Hogy tetszik?

Zsuzsa: Falun belül? Lassan aranyos, már... szlovákok lesznek.”

A fenti idézet megragadja a kutatásunk helyszínéül szolgáló település egyik fő dinamikáját, ugyanis a szlovák határmenti település, Hidvégardó megüresedett házaiba az utóbbi években elkezdtek beköltözni a felvidéki magyarok, akiket a helyiek „szlovákok” megnevezéssel illetnek¹. A faluban a mezőgazdasági munkák visszaszorulása miatt kevés a munkalehetőség, így a beköltözők, sőt a helyiek nagy része is a határ túloldalán dolgozik. Ezzel párhuzamosan jellemző még a tősgyökeres helyiek elöregedése, illetve a környező falvak elszegényedése és szegregálódása. Ahogy a „szlovák” megnevezés is sejteti, a tősgyökeres helyek önmeghatározását, identitását formálja a beköltözők megjelenése.

Kutatásunkban a helyi identitás konstrukcióját vizsgáljuk egy Észak-kelet magyarországi határmenti település közösségében. Arra a kérdésre keressük a választ, hogy milyen tényezőkből áll, hogyan konstruálódik a helyi identitás Hidvégardó közösségében. Ehhez 11 félig strukturált interjút készítettünk helyi lakosokkal, amelyeket tematikus tartomelemzéssel vizsgálunk. A kutatás eredménye, hogy Hidvégardón a helyi identitás konstrukcióját meghatározza a határ közelsége, és a határ szlovákiai oldaláról beköltözők jelenléte. Emiatt a helyi identitás részét képezi, a helyhez kötődésen és a helyi közösségi jellemzőkön túl, a nemzetiségi kérdés is, amit felerősít a dzsentrifikáció okozta társadalmi távolság.

A tanulmányunk elején, a szakirodalmi összefoglalóban bemutatjuk a fő fogalmakat, amelyek keretezik a kutatásunkat. Így az első fejezetben a társas identitást és a csoporthoz tartozás fogalom készletét ismertetjük, majd a következő fejezetben a lokális identitást mutatjuk be, kitérve a kutatásunkban használt helyi identitás definícióra. Ezt követi a helyi közösségről szóló fejezet, ahol általános képet kaphatunk arról, hogy milyen tényezők befolyásolhatják egy falu közösségét. Az negyedik fejezetben rátérünk a kutatásunk helyszínének vizsgálatára, majd az ötödik fejezetben a határmentiség és a dzsentrifikáció ismertetésével folytatódik a dolgozatunk, hisz ezek a jelenségek befolyásolják a hidvégardói identitás konstrukcióját. A hetedik

¹ A dolgozat további részében ezért mi is szlovákokként hivatkozunk rájuk, vagy a beköltözők kifejezést használjuk.

fejezetben bemutatjuk a kutatásunk módszertanát, az interjúk vezérfonalát, körülményeit, hogy a következő fejezetben rátérhessünk az eredményeink bemutatására. A tartalomelemzés során kirajzolódó eredményeinket öt fő témán keresztül ismertetjük, majd a kilencedik, Diskusszió fejezetben rátérünk az eredmények megvitatására. A dolgozatunkat ezt követően egy összefoglalással zárjuk.

2. Társas identitás

A kutatásunk témája a helyi identitás alakulása, azonban ahhoz, hogy ezt megértsük, fontos megismerni az identitás, csoporthoz tartozás alapvető pszichológiai mechanizmusait, így ebben a fejezetben ezeket az elméleteket mutatjuk be. Az identitás pszichológiai definíciója kiemeli az identitás két fő funkcióját, az egyik, hogy közösségbe tartozunk általa, míg a másik pont ennek ellenkezője, hogy elkülönülünk a többi embertől (Smith, Mackie & Claypool, 2016). Az identitás fogalom fontos elmélete Tajfel (1979) társas identitás elmélete, erre térünk ki a következőkben.

Tajfel (1979) elmélete alapján a társas identitás az egyén énfogalmának egyik aspektusa, amely a csoporttagságunkkal kapcsolatos tudásunkból, érzelmeinkből származik, ez teszi lehetővé, hogy az embereket a „mi” és „ők” kategóriákba soroljuk. A társas identitás kialakulásának három fázisa van az elmélet szerint, elsőként a kategorizáció, tehát önmagunk és mások kategóriákba sorolása, majd az identifikáció, tehát az adott csoporttal való azonosulás kialakulása, normák átvétele, ezt pedig a társas összehasonlítás követi, tehát a saját csoport összehasonlítása külső csoportokkal. Tajfel (1979) elméletéből következtethető, hogy a csoporthoz tartozásnak különböző előnyei vannak az egyénre nézve, például társas támaszt adhat, megbecsülést, annak az érzését, hogy valami nálunk nagyobb dolog részesei vagyunk, az önértékelés alapját szolgáltathatja, tehát hozzájárul az egyén mentális és fizikai jóllétéhez (Smith, Mackie & Claypool, 2016).

A társas identitásunk tehát önértékelésünk részévé válik, és végső soron az egyén azon énfogalmát érintő vonatkozásait jelenti, melyek egy másokkal közös csoporttagságból származnak (Tajfel idézi Smith Mackie és Claypool, 2016). Smith és munkatársai (2016) a társas identitást úgy fogalmazzák meg, mint ami az „ént” „mi”-vé változtatja. Annak ellenére, hogy bizonyos csoporttagságaink csak alkalmanként jelennek meg, többségük általában tartós és egy egész életre szól (pl. etnikai hovatartozásuk). A folyamatot, amelyben magunkra egy

csoport tagjaként kezdünk el tekinteni Turner és munkatársai (1987) önkategorizációként írták le, ugyanakkor kiemelik, hogy a kontextus változásával könnyen változik az előtérben lévő csoporttagság is.

Azt, hogy éppen melyik csoporttagságunk kerül előtérbe, számos emlékeztető inger hívhatja elő. Ilyen lehetnek bizonyos címkék, amelyek akár a megszólítás által emlékeztet korunkra, társadalmi helyzetünkre, de gyakran saját csoportunk más tagjainak jelenléte is emlékeztetőül tud szolgálni csoporttagságunkra (Wilder & Shapiro, 1991). Marques, Yzerbyt és Rijsman, 1988-ban megjelent tanulmányukban azt mutatták be, hogy nemcsak saját csoportunk jelenléte aktiválhatja csoporttagságunkat, de egy külső csoport (out group) tagjainak jelenléte szintén képes aktiválni saját csoporttagságunkat. Kísérletükben arra mutattak rá, hogy, ha a kísérlet közben jelen volt egy más nemzet tagja is, akkor a saját nemzettel való azonosulás sokkal nagyobb mértéket öltött. A társas identitás megértésével továbbléphetünk a lokális identitás definiálására.

3. Lokális identitás, helyi identitás

Az alábbi fejezetben a helyi, másnéven lokális identitás fogalmát mutatjuk be, amely a kutatásunk egyik alapfogalma. Saját szavakkal a helyidentitás egyfajta kötődési kapcsolat, amely az egyént körülvevő helyhez kapcsolódik, és mindazon érzések, attitűdök összessége, amelyek miatt az egyén odatartozónak érzi magát. A következőkben azt részletezzük, hogy a szakirodalom ezt hogyan definiálja.

A hely alapú identitás megértéséhez és fontosságának szemléltetéséhez a Maslow-féle szükségletpiramist érdemes szem előtt tartani (Maslow, 1943). Maslow óta tudjuk, hogy a valahová tartozás szükséglete az emberi létünk egyik alapja, és az egyik legfontosabb szociális szükségletünk. A hely, ahol hosszabb távon élünk alapjaiban meghatározza azt, hogy kivé válunk, és a legtöbb szociális interakció azon a területen ér minket. McCarthy (idézi Shao, 2014) azt állítja, hogy a hely-alapú identitások sokkal hatékonyabbak, és stabilabbak tudnak lenni, mint mások, mivel a helyhez kötöttség nehezebben változik. Míg mások az emelik ki, hogy a helykötődés egyéni és közösségi szinten is jelentkezhet, és egyéni szinten ez egy kapcsolatot jelent a hely és a személy között (Kocsisné Salló, 2011). A lokális identitás, vagy helyi identitás meghatározására számos definíció létezik. Szerepe nagyon fontos a vidéki

kistelepülések jól-létében, hiszen a helyi kulturális értékeken alapul, segít az imázsépítésben és a helyi közösségépítésben is (Csurgó és Szatmári 2014).

A lokális identitás a társadalmi identitás részeként értelmezhető, mindkettőre jellemző, hogy az egyén személyes kapcsolathálójánál tágabb társadalmi csoport tagjának érzi magát (Murányi, 2012). Arapovics és Vercseg (2017) a lokális identitás létrejöttének elemeit is kiemelik: folyamatosan zajló párbeszéd, közös cselekvés, közös értékek felfedezése. Egyesek szerint a helykötődés fogalma szorosan kapcsolódik a lokális identitáshoz, azonban sokszor tisztázatlan a fogalmak közötti viszony, de leggyakrabban a lokális identitás részeként tekintik a helyidentitást (Berze és Düll 2018). Ezt vizsgálta Shao (2014) is, aki szerint a helyhez való kötődés (helykötődés) a lokális identitás emlékezeti aspektusának egy része.

Yuhan Shao „A helyi identitás és annak mérése” (2014) című doktori disszertációjában arra törekedett, hogy a lokális identitás fogalmának zavarosságát letisztázza, és egy lehető legpontosabb definíciót alkosson mindenféle lehetséges aspektust figyelembe véve. A közösségi identitás szintjeit a nemzeti, regionális, városi és a lokális identitásra bontotta szét. Tehát szerinte a lokális identitás egy adott mikrotértséget jelent, például egy városon belüli városrész, vagy lakóövezetre vonatkozó identitást. Így a lokális identitást nem a vidéki aspektusából vizsgálta. Azonban azt gondoljuk, hogy egy-egy falu szolgálhat egy járásban, térségben ugyanolyan szerepet mint egy városrész egy városban, hisz a falvak egymáshoz viszonyítása, pozicionálása és önreprezentációja tud úgy megjelenni, mint egy városrész egy városban.

Shao (2014) a tanulmányában négy aspektusát különítette el a helyi identitásnak: a fizikai, szociális, emlékezeti és a szenzitív aspektusokat. A könnyebb értelmezést segítve vázlatpontokba szedve ismertetjük őket.

1. **Fizikai aspektus:** Itt konkrétan a hely fizikai megjelenését tartja fontosnak az identitás szempontjából. Ezt is további két részre bontja: az építészetre és a táj szépségére.
 - a. Építészet: Fontos, hogy milyen az épületek megjelenése, hatékonysága és hogy az adott egyén mennyire értékeli azokat.
 - b. A táj szépsége: Mennyire tartja az egyén fontosnak a táj összképét, szépségét. Hogyan érzi magát az összbenyomástól, amit a terület ad.

2. **Szociális aspektus:** Eszerint helyi identitás nemcsak arról szól, hogy a fizikai környezet hogyan járul hozzá az emberek mindennapjaihoz, hanem arról is, hogy az emberek hogyan járulnak hozzá a környezetükhöz, hogy a helyet vonzóbbá és megkülönböztetettebbé tegyék a külvilág számára. Egyfajta kölcsönhatás figyelhető meg az emberek, és a környezetük között. Ezt is további két szintre bontja: az egyéni és a közösségi szintre.
 - a. Egyéni: Fontos, hogy a környezet az egyén igényeinek is megfelelő legyen, és jól érezze magát. Például legyen mozgási lehetőség, szórakozási lehetőség, kikapcsolódási lehetőség.
 - b. Községi: Ez azt adja meg, hogy a közösségen belüli egyének hogyan kapcsolódnak egymáshoz, hogyan rendeződnek csoportokba. Ezek a csoportok pedig milyen tevékenységeket végeznek a közösség számára.
3. **Szenzori aspektus:** Azt jelenti, hogy az érzékszerveink és az észlelésünk milyen mértékben befolyásolja a lokális identitásunkat. Illetve kiemeli, hogy a fizikai és a pszichológiai elégedettségünk mennyire fontos.
4. **Emlékezeti aspektus:** A múltidézés, az emlékek szerepe sokat számít a lokális identitás kialakulásában. Ez persze függ attól, hogy az adott közösség mióta lakik az adott területen és hogyan kapcsolódnak egymáshoz. Mennyire fontosak számukra a tradíciók, hagyományok. A helyhez való kötődés az egyik legfontosabb eleme.

Shao (2014) definíciójában kiemeli, hogy a lokális identitás bizonyos helyeket reprezentál, amelyek megkülönböztető képet alkotnak az adott helyről és annak lakóiról. A kutatásunkban Shao definícióján keresztül értelmezzük a lokális identitást. A következő fejezetben a lokális identitás közösségi részét mutatjuk be röviden.

4. Helyi közösség

A lokális identitás és a helyi közösség fogalma elválaszthatatlanok egymástól, hisz a lokális identitás egyik meghatározó része a helyi közösség, ez adja a valahová tartozás élményét, illetve az egyén a közösségbe tartozó emberekkel osztozik a lokális identitáson. Ebben a fejezetben röviden bemutatjuk a Hankiss (1982) által megírt közösségi elemeket. Ezt követően Tönnies (1983) közösség meghatározásait ismertetjük, ami a falu-város ellentétpár miatt érdekes, majd

a kutatás szempontjából releváns jelenkori tendenciákat mutatjuk be, amelyek hatással lehetnek egy település életére.

A helyi közösség meghatározása kapcsán Hankiss (1982) a mi-tudatot emeli ki, aminek részei a közös értékrend, a közös cél és közösségi érdek. A mi-tudat kapcsán érdemes kitérni arra, hogy a „mi” létrejötte csak akkor lehetséges, ha van egy „ők”, akik nem részei a közösségnek, valamilyen módon ki vannak zárva, ez a kizárás, elhatárolódás például fizikai értelemben is megjelenhet, a helyi közösség kizárhat másokat tereiből. A „mi”-be tartozó emberek általában törekednek a hasonlóságra, homogenitásra, így az „ők” könnyen egy kisebbségi csoport lehet. A kívülről érkezők a közösség részévé válhatnak, ha elfogadják a közösség normáit, értékeit. Ha a kívülről érkezőket beengedik, akkor a közösség ennek hatására változhat (Légmán, 2012).

A közösségek kutatásakor megkerülhetetlen Tönnies neve, aki kétféle közösséget különböztet meg (Tönnies, 1983). Egyrészt az organikus módon kialakuló tradicionális társadalmakat, amelyekre a kisebb közösségek jellemzőek, mint a család, vagy helyi közösség. Az egyén születésétől fogva a közösségben szocializálódik, így a közösségre jellemző normákat, hagyományokat, értékeket fokozatosan sajátítja el. A közösségek természetesen idővel változhatnak, a tagok hatással vannak egymásra, és a közösségre, hisz egymással közvetlen kapcsolatban állnak. Ezzel szembeállítva Tönnies a modern társadalmakat a piaci működésre alapozva határozza meg, az egyének lényegesen kevésbé vannak kapcsolatban egymással, felületes, alkalmi, közös cél által motivált kapcsolódások jönnek létre, így a közösségre az individualizmus jellemző (Tönnies, 1983). A falu reprezentációja gyakran hasonlít a tönniesi tradicionális társadalom leírására. A falu reprezentációjának elemei közé tartozik a hagyomány, közösség, természet, illetve a vidéki hagyományok megjelenítése, mint a magyar kultúra forrása (Csurgó, 2014). Emiatt a pozitív kép miatt a vidék különösen vonzóvá válhat a középosztály számára.

A vidék általános reprezentációjával ellentétben, jelenleg megfigyelhető egy olyan folyamat, amely a dezintegráció felé vezet, egyre kisebb mértékben jellemző a helyi közösségek megtartó volta (Csurgó, 2014). Fontos megemlíteni, hogy az utóbbi évtizedekben a vidéki települések átalakulását figyelhettük meg. Ennek egyik eleme, hogy a falvak nyitottabbá váltak, kevésbé jellemző az egységes normarendszer, a mezőgazdasági munkák visszaszorultak, a családi gazdaságok részben feloszlottak, így a munkanélküliség jobban súlytotta a rurális térséget (Kovách, 2012). Ehhez kapcsolódik a vidéki szegénység etnicizálódása, fokozatosan

szegregálódnak a szegénységbe kényszerülő romák, ezzel együtt fokozódik a társadalmi csoportok közötti feszültség, ez a folyamat az Észak-Magyarországi régióban különösen megfigyelhető (Ladányi & Szelényi, 2004), ami a mi kutatásunk helyszíne is volt.

5. Hidvégardó bemutatása

Hidvégardó egy Észak-Kelet Magyarországon, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében található község, ami közvetlenül a szlovák-magyar határ mellett helyezkedik el, Miskolctól 75 kilométerre. Belterülete 93 hektár, ami 610 főnek nyújt otthont, ami 235 családot jelent. Északról az Alsó-hegy, délről a Tornai-dombság fogják közre, míg középső része a Bódva-völgybe esik. A település határában található a Bódva-folyó és a Sas-patak. Hidvégardón katolikus és református templom is működik, további kiemelt épületei a Gedeon-kastély és a Papp-kúria. A térségben Hidvégardó központi szerepet tölt be, mivel itt található a körzeti orvosi rendelő mellett mentőállomás és védőnői szolgálat is, illetve gyógyszertár és könyvtár. A faluban óvoda működik két csoporttal, illetve alsós tagiskola három osztállyal.²

A polgármester beszélgetésünk során arról számolt be, hogy legnagyobb arányban a határ túloldalán vállalnak munkát a falu lakói, tehát a munkaerő-elvándorlás komoly probléma. Néhány munkalehetőség helyben is van, például a faluban működő mezőgazdasági vállalkozások, a tejüzem, pékség és a cukrászüzem. Ezen túl az önkormányzat foglalkoztat 13 főt, közfoglalkoztatott 22 főt, illetve a hivatalban 4 főt. További munkalehetőség a helyi mentőállomás, de ott nem csak a falubeliek dolgoznak, illetve a háziorvosi rendelő, továbbá a vendéglátás és a falusi turizmus jelentenek további lehetőségeket. Akik nem helyben vagy a határ túloldalán vállalnak munkát, azok Szendrőbe, Edelénybe, Kazincbarcikára vagy Miskolcra járnak dolgozni. A polgármester szerint mezőgazdasággal nem sok esély van foglalkozni, mert „néhány kézben van szinte a teljes mezőgazdaság”, illetve a fiatalokat nem érdekli annyira ez a szektor. A polgármester a helyi közösségről úgy nyilatkozott, hogy kisebb közösségek működnek, például a kisgyerekes családok járnak össze, van Roma Nemzetiségi Önkormányzat és régebben működött énekkar. Hidvégardóba a polgármester és a helyiek elmondása szerint egyre több család költözik be Szlovákiából.

² hidvegardo.hu

Az általános iskola 2008 óta működik csupán három osztállyal, ezen szeretne a polgármester változtatni, mivel úgy gondolja igény is lenne rá, hiszen 70-80 iskoláskorú gyermek lakik a faluban elmondása szerint. A hidvégardói óvodából és iskolából a cigányok növekvő aránya miatt sokan Szögligetre viszik a gyerekeiket, vagy Szlovákiába, utóbbi a beköltözőkre jellemző leginkább. Ugyanakkor egyik interjúalanyunk megjegyezte, hogy a cigány gyerekek nélkül már nem tudna működni a helyi óvoda sem.

Hidvégardóra jellemző a lakosság elöregedése, amit kutatásunk során az interjúalanyok problémaként azonosítottak. A fiatalok a munkalehetőség hiánya miatt, vagy a jobb élet reményében elköltöznek, a faluban legfőképp idősök maradnak. Helyüket a Szlovákiából beköltöző felvidéki magyarok veszik át. Ennek legfőbb oka a két ország eltérő gazdasági helyzete, Szlovákiában drágábbak az ingatlanok, így sokan Magyarországon keresnek otthont, de továbbra is Szlovákiába járnak dolgozni. Hidvégardó esetén beszélhetünk egyfajta vidéki dzsentrifikációról is. A beköltözők a szolgáltatásokat nem helyben veszik igénybe, aminek hatására egyik interjúalanyunk szerint Hidvégardó „üdülőfaluvá” válik. Az elöregedés és a dzsentrifikáció eredménye a háztájizás visszaszorulása, az idősök már nem tudnak állatot tartani és földet művelni, a fiatalok és a beköltözők pedig nem akarnak. A hagyományos paraszti, közösségekben végzett munkákra, mint a szüret és a kukoricatörés, nosztalgikusan emlékeznek vissza a helyiek, azt mondják, akkoriban nagyobb volt még az összetartás a falu lakói között. A következő fejezetben a két legjelentősebb tényező, a határmentiség és a dzsentrifikáció témákat járjuk körbe szakirodalmi oldalról.

6. Határmentiség és dzsentrifikáció

A falu jelenkori helyzetét két jelentős sajátosság is befolyásolja, ezek a határmenti lokáció és a dzsentrifikáció. Ezek a helyi identitáskonstrukció szempontjából is fontos tényezők, ezért ebben a fejezetben a két fogalom rövid szakirodalmi áttekintése következik.

Egedy (2017) a Magyarországról külföldre ingázók jellemzőit elemzi. Kiemeli, hogy a rendszerváltozást követő gazdasági átalakulás egyik fontos eleme a határon átívelő ingázás, amely növekedési tendenciáját tekintve jelentős. Ezeknek az ingázásoknak a kezdeti oka gazdasági, azonban később szociális szempontok is előtérbe kerülnek. A legfontosabb indok a kibocsátó és a fogadó ország közötti bérkülönbség. Magyarországon elsősorban a nyugati, észak-nyugati országhatároknál a határon átívelő ingázás, amelyben leginkább

a 40 évesnél fiatalabb, középfokú végzettséggel rendelkező férfiak vesznek részt, akik vendéglátásban, iparban, építőiparban dolgoznak (Egedy, 2017).

A határmenti régiókban a határ átlépése a mindennapi élet része, nem csak munkavállalás, de bevásárlás, kulturális programokban való részvétel miatt is. Munkaerőpiac szempontjából a fogadó ország számára munkaerőt jelent, a kibocsátó ország szempontjából pedig csökkenti a munkaerőpiaci feszültségeket. Ez egy posztmodern, transzlokális életvitellel jár együtt, aminek nem csak gazdasági, de társadalmi következményei is vannak (Egedy, 2017). Naponta ingázó az, aki nem azon a településen lakik, ahol munkát vállal, ezeket a településeket pedig akár országhatárok is elválaszthatják. A napi ingázás előnye, hogy a munkavállaló részesül a gazdasági előnyökből, mint a magasabb fizetés, miközben képes szociális kapcsolatait fenntartani. Gyakori, hogy az ingázó képzettségénél alacsonyabb pozícióban helyezkedik el, mert még így is magasabb fizetésért dolgozik, mintha lakóhelyén vállalna képzettségének megfelelő állást (Egedy, 2017).

2011-ben 27 ezer magyar ingázott külföldi munkavállalás céljából. 2014-ben a foglalkoztatottak 2,1%-a volt határon át ingázó, ez az EU-tagállamokban a harmadik legmagasabb arány Szlovákia és Észtország mögött (Egedy, 2017:392). A külföldre ingázók aránya az ezredforduló óta folyamatosan növekszik. Eleinte Ausztria volt a legjelentősebb célország, és míg vezető szerepét megtartotta, Szlovákia és Románia is egyre népszerűbb munkavállalási helyszínné változott (Egedy, 2017).

A határmenti ingázást befolyásoló tényezők lehetnek a térszerkezeti hatások, a potenciális vonzáskörzetek, a határon átívelő nemzetiség, a közlekedési viszonyok és az eltérő gazdasági rendszerek (Hardi és Lampl, 2008). A szlovák-magyar határon át történő ingázás a nyugati oldalon jellemzően Szlovákiából Magyarországra történik, míg a keleti oldalon megindult a Magyarországról Szlovákiába való ingázás, elsősorban Kassa vonzáskörzetében (Hardi és Lampl, 2008). A határmenti lét nem csak az ingázást teszi lehetővé, hanem az országváltást is, tehát a költözést, így a következő részben bemutatjuk, hogy a határ szlovákiai oldaláról, sokszor városokból érkező beköltözők milyen hatással lehetnek a településen belüli folyamatokra.

Ahogy korábban említettük, Hidvégardóba egyre több család költözik át Szlovákiából, amit vidéki dzsentrifikációként értelmezhetünk. Mit jelent pontosan ez a fogalom? Eleinte a kutatók elsősorban a városi dzsentrifikációra koncentráltak, később vidéki kontextusban is elkezdték vizsgálni a jelenséget. A vidéki dzsentrifikációt elsősorban a városi középosztály, vagy

jómódúak vidékre költözéséhez kötjük (Guimond és Simard, 2010). Philips (1993) ugyanakkor úgy tartja, hogy a vidéki dzsentrifikáció nem a munkásosztály cseréje a középosztály által, hanem sokkal inkább a középosztály különböző töredékeinek cserélődése. Gyakran a fogyasztáshoz kötik az okát, a városi középosztály a vidéki teret kívánja fogyasztani, például a természetet vagy a helyi kézműves termékeket. Ezeket a vágyakat a vidék domináns reprezentációi táplálják, amik idillikus lakóhelyként festik le azt (Guimond és Simard, 2010). Thrift (idézi Philips, 1993) úgy írja le a vidéki dzsentrifikációt, mint a vidék, az örökség és hagyományok, és a fogyasztói kultúra keveredését.

A városból áramló középosztály beköltözése a lakhatás, a föld és az adók emelkedésével jár sok esetben (Guimond és Simard, 2010). A városi és vidéki dzsentrifikáció hasonlít abban, hogy mindkettő a korábbi lakók elköltözésével jár, a tér árucikkbe bocsátásával, és a termelésről a fogyasztásra helyezi a hangsúlyt (Ghose idézi Bryson és Wyckoff, 2010). A vidéki dzsentrifikációt azonban a természet fontossága különbözteti meg a várositól (Bryson és Wyckoff, 2010). A beköltözőket gyakran a jobb minőségű élet ígérete motiválja (Guimond és Simard, 2010), illetve jellemző, hogy felújítják a megvásárolt házat vagy lakást, ezzel növelve az értékét (Philips, 2005).

Bryson és Wyckoff (2010) két esettanulmányról számolnak be, mindkettő az USA-beli Montana államban elhelyezkedő falvak esetét járja körbe (Hamilton és Anaconda). Hamiltonban minden beköltözőt kaliforniaiként tartottak számon a helyiek, a „kaliforniai” megnevezés vált a beköltözők általános megnevezésévé. Egy korábbi kutatásban egy helyi pincérnő úgy írta le őket, hogy nekik van pénzük, míg a helyieknek nincsen, amint belépnek, rögtön látszódik, hogy Stock Farm-ból jöttek, elvárják, hogy az egész világ rájuk figyeljen (Williams idézi Bryson és Wyckoff, 2010). A korábbi lakók és az újonnan beköltözők között több dimenzióban is feszültség áll fenn, nem csak a pénz tekintetében, de a helyben lakás időtartamát, foglalkozást, politikát, környezetvédelmet, származási helyet és más kulturális tényezőket illetően is (Bryson és Wyckoff, 2010).

A szakirodalmi bevezetés végéhez érve, a következő fejezetekben bemutatjuk a kutatásunk módszertanát, majd az eredményeket, és az elemzést.

7. Módszertan

A kutatási kérdésünk megválaszolásához kvalitatív módszertant választottunk, célunk, hogy a félig strukturált interjúk segítségével mélyebben megértsük a helyi közösséget, a helyiek lokális identitását, és hogy arra milyen hatással van a határ közelsége. A kutatás során 11 félig strukturált interjú készült, amelyeket 2021 augusztusában vettünk fel Hidvégardó településen. Az interjúalanyok kiválasztása kényelmi mintavétel szerint történt, a faluban járva, aki szívesen részt vett a kutatásban, az került be a mintába. Az interjúk elkészítésében a szerzőkön túl két egyetemi hallgató vett részt, így minden interjú felvételét egyszerre két-két ember végezte. Az interjúk időtartama 20-40 perc volt. A kutatás időtartama hétköznapiakra esett, így a mintavételi lehetőség szűkült, mert a dolgozókat kevésbé tudtuk elérni, hisz ők hétköznapi jellemzően nincsenek otthon. Ebből fakadóan limitációként megemlíthető, hogy az interjúalanyok között túlsúlyban vannak a nyugdíjas korú, idősebb személyek, illetve többségében nők. Az interjúalanyok többségében tősgyökeres hidvégardóiak voltak, egy beköltözővel interjúztunk, akit dolgozatunkban Nórának nevezünk, ő az elmúlt években költözött a faluba Szlovákiából. Az anonimizálás miatt minden interjúalanyunknál fiktív neveket használunk a dolgozatban.

A kutatás során arra kerestük a választ, hogy hogyan konstruálódik a helyi identitás a helyi közösségben. Ennek megfelelően az interjú vezérfonala a következőképpen épült fel: a rövid bemutatkozás után, hogy mióta lakik a faluban, mivel foglalkozik, hol dolgozik stb, a településhez való kapcsolatáról kérdeztük, hogy mi a véleménye a településről, szeret-e itt élni, mit gondol a településen élők összetartásáról, mennyire van közösségi élet, milyen formái vannak a közösségi életnek pl. vallás, régi hagyományok ápolása stb. Ezt követően a településen élő, Szlovákiából ide költözők kapcsán a nemzetiségre vonatkozó kérdések következtek, egyrészt például, hogy hogyan viszonyul hozzájuk, mit gondol a beköltözőkről, másrészt, hogy mit gondol a nemzetiség kérdésről általában, ki a magyar, mitől magyar a magyar stb³. A kérdések kapcsán fontos megemlíteni, hogy egyes interjúalanyok bizonytalanul, nehezen, vagy egyáltalán nem tudtak válaszolni néhány kérdésre, különösen a magyarságra vonatkozó kérdéseknél volt erre példa, de ettől függetlenül a helyi identitás narratíváit sikerült megismernünk az interjúkból.

³ Az interjú vezérfonala a 1. számú mellékletben megtalálható.

Az interjúk elemzésekor Braun & Clarke (2006) tematikus tartalomelemzése alapján dolgoztunk, amelynek hat lépése van, az adatok megismerésétől kezdve, a kezdeti kódok megalkotásán, majd azok alapján, a témák azonosításán keresztül jutunk el az elemzésig. Az interjúk hanganyagából ennek megfelelően először átiratot készítettünk. Az adatokkal való megismerkedés így megtörtént, hisz az interjúk többségének felvételét mi végeztük, de azáltal, hogy az átírást is saját kezűleg készítettük, a nem általunk készített interjúk tartalmát is pontosan megismertük. Ezt követően a Taguette program (Taguette, 2021) segítségével megkezdjük az interjúk kódolását, azaz, hogy milyen témák jelennek meg az interjúkban. Ezután a témák, kódok közötti kapcsolatokat tártuk fel, mely kódok tartoznak egy-egy nagyobb téma alá, hogyan függenek össze a témák. A következő lépésben még újra átnéztük az adatokat, az esetleges kimaradó, vagy máshogy kódolt tartalmakat megvizsgálva, majd eljutottunk a végleges témákig. Az interjúk alapján 5 nagy témát azonosítottunk, ezek a helyi identitás, határ, beköltözők, nemzeti identitás és a helyi közösség témák. A következő fejezetben bemutatjuk kutatásunk eredményeit, az öt nagyobb témára bontva.

8. Eredmények

8.1 Helyhez kötődés mint a helyi identitás része

Az interjúk alapján a helyhez való kötődés, helyi identitás több altémára tagozódik. Az egyik legkiemelkedőbb narratíva a falu szépsége, rendezettsége, ami a helyiek szemében különlegessé teszi a falut és büszkeségre ad okot. A szépség egyrészt abból áll, hogy a falu a Virágos Magyarország programban is díjat nyert az önkormányzat által ültetett virágoknak köszönhetően, így a virágok egy központi témát jelentettek, erre példa a Katalintól származó idézet: *„Sokáig, meg szerintem még most is, virágos programban mindig nyertünk, vagyis az önkormányzat. Meg mindenki azt mondja, hogy nagyon szép Hidvégardó, aki csak keresztülmegy, az is! (...) Itt például, ha ki vannak ültetve a virágok, akkor nem lopkodják ki, mindenki akarja, hogy szép legyen.”*

De emellett a házak, utcakép rendezettségét is kiemelik, különösen a környező falvakhoz viszonyítva: *„Azért Hidvégardó nagyon szép. A többi faluhoz képest rendbe van, meg virágos, meg fejlődik, vannak sokkal rosszabb állapotban lévők. Most ilyen, majd reméljük, hogy jobb lesz, de a színvonal az marad mindig Hidvégardón. Itt rendbe tartják.”* (Tamás). A falukép

rendezettségében nagy szerepe van a beköltözőknek is, akik a megvett házakat felújítják, így kevésbé jellemző a falura az üres, omladozó házak látványa. Ahogy Attila is mondja: *„amúgy meg tönkremenne a falu. Tönkremennének a házak, csúfságra maradnának, így meg rendbeteszik, és akkor megint szép a falu, amúgy is, ez a falu mindig szép volt.”*

A faluképhez kapcsolódik a várossal való szembeállítás is, hisz a falura jobban jellemző a természetközelség, a csend, a nagy udvarok, ez is egy szempont, amiért a helyiek kötődnek a faluhoz. Ezt kiemeli például Katalin, amikor arról mesél, hogy rövid ideig élt máshol, de visszatért Hidvégardóra: *„szeretek itthon élni, mert én ugye elmentem és éltem városon is, de ez a nyugalom, ez a csend, kényelem...”*. Hasonlóan fogalmazza meg Réka: *„Mert nem szívesen megy el az ember olyan téren, hogy nagyon szép környezetben van, gyönyörű, gyönyörű, tiszta levegő.”*

A helyi identitás részét képezik egyes falusi intézmények, vagy jelentős helyszínek. A faluban van a Gedeon-kastély, *„ami megint csak Ardónak a szíve csücske, meg nekem is”* (Katalin), ahol néha kiállítások vannak, amiket a helyiek is meglátogatnak. Különösen az idősök körében kötődési pontként szolgál a templom. A faluban két kocsmát találhatók, amik közösségi helyszíneként szolgálnak. Bár egy focipálya is épült az elmúlt években, de Réka kiemeli, hogy jó lenne a faluban *„Egy jó játszótér például a fiataloknak, vagy ahol lenne egy konditér, és kint valahova el tudnának menni. Ez egy nagy hiány”*. A faluban található egy Trianon emlékmű is, de ez kevésbé jelenik meg identitás elemként, ha az emlékmű szóba került, akkor inkább az emlékműtől függetlenül, a témához kapcsolódó családi történetet meséltek, például sorra vették, hogy milyen rokonaik élnek a határ túloldalán. A Trianon emlékműnél szoktak megemlékezéseket tartani a határon túli településekkel közösen *„No, ott szokott lenni mindig megemlékezés, egyházak jönnek, mindig szlovákból is az énekkar, azok is megemlékeznek”* (Tamás). A faluban továbbá egy háborús emlékmű található, illetve egy falu és magyarság fontos eseményeit bemutató oszlopsor, ám ezek az interjúkban alig kerültek megemléítésre, úgy tűnik nem képezik szervesen a lokális identitás részét.

Az identitás részeként a hagyományok témaköre is előkerült az interjúkban, de leginkább olyan formában, hogy régebben milyen közös eseményei voltak a falusiaknak, ezek főként a mezőgazdasági munkákhoz kapcsolódtak, ám már kevésbé jellemzőek. *„Régen, annak idején volt minden évben szüreti bál, meg minden, de annak idején ehhez megvolt minden, mostmár nincsenek”* (Attila). Ahogy Katalin is említi, régebben egyházi ünnepek is részét képezték a

falusi hagyományoknak, ám a jelenre ez kevésbé igaz: *„Semmise nem jut eszembe. Voltak a faluk közt ünnepek, úgy ilyen templomi, ez katolikus, ökumenikus is volt, meg mentek a reformátusok a katolikusokhoz”* (Katalin).

Az egyetlen esemény, ami talán hagyományként is felfogható, hogy minden évben van falunap. Az idei falunap pont az interjúk felvétele előtti hetekben volt, a járvány miatt két év kimaradás után, így ez élénken előkerült az interjúkban is. Az interjúalanyok említették még, hogy a járvány előtti időkben gyermeknapok, illetve a nyugdíjas programok is voltak. A településen tartott eseményeken a szomszédos, határontúli falvak lakói is részt vettek: *„és lássák, ott is volt szlovák, aki magyar szlovákiából. Eljöttek a főzőversenyre, meg mindenre, hogy azért ők is magyarok”* (Tamás). A határontúliak emlegetésével el is érkeztünk a következő témához, ami jelentős a helyi identitás alakulásába, ez nem más, mint a határ kérdése.

8.2 Határmentiség és identitás

Hidvégardó életét és a helyiek identitáskonstrukciót is nagyban befolyásolja a falu elhelyezkedése, vagyis a szlovák határhoz való közelsége. A magyar-szlovák határ története több részre bontható, egyrészt a Trianon előtti időszakra, amikor még nem létezett a határ, aztán a Trianon és a rendszerváltás közötti időszakra, harmadrészt a rendszerváltás követő évekre és végül az EU-s csatlakozástól napjainkig számított időszakra. Az EU-s csatlakozást megelőző idősakra Zsóka úgy emlékezett vissza, hogy *„akkor még volt határ”*, és vásárolni jártak át. Direkt rossz cipőben mentek, azt otthagyták, és az újonnan vásároltban jöttek haza, de azt a határon elvették tőlük. Gergely azt mondta, hogy *„egy ideig nem lehetett menni egyáltalán, a nyolcvanas évektől lehetett kicsit mozogni”*, míg Réka felidézte, hogy a határ megszűnése előtt férje útlevélezésként dolgozott, de hiába szűnt meg a munkája, Réka úgy ítélte meg, hogy azóta egy jó irányba történő fejlődés indult el.

A határ közelségét általában pozitívan vagy semlegesén ítélték meg. Katalin, aki korábban Szegeden is élt, azt mondta: *„Szegeden, ott félelmet keltett már a jugoszláviai határ, az valahogy az nem jött úgy be nekem. Ez olyan kicsi, de aranyos.”* Az egyik legfontosabb tényező, hogy a falu lakóinak jelentős része a határon túl vállal munkát, mivel Hidvégardón és a környező falvakban nagyon kevés a munkalehetőség. A Szlovákiában való munkavállalás a magasabb fizetés, illetve a pénznem miatt is előnyös a falu lakói számára, emiatt is pozitívan ítélik meg a határ közelségét: *„Innen járnak ki fiatalok Szlovákiába, az unokám is, pedig nem tudom milyen diplomája van, és nem fizetik meg. És akkor odajárnak, közmunkásként, asztalos, ács, kőműves,*

villanyszerelő, ezek mind Szlovákiába dolgozni. Autó viszi őket.” (Zsuzsa). Visszatérő elem volt az interjúk során, hogy Szlovákiát a várossal, míg Magyarországot Hidvégardóval vagy a falvakkal azonosították többen.

Negatívumként emelték ki a határral kapcsolatban, hogy infrastruktúra szempontjából a falu előnytelen helyzetbe került a felvidéki területek elcsatolását követően. Hidvégardó a ma Szlovákiához tartozó városok vonzáskörzetébe tartozik, azokhoz közelebb helyezkedik el, mint a magyarországi városokhoz, ezért az országhatárok változtatása ilyen szempontból negatívan hatott rá. *„a centralizáció, meg a központosítás eredményeképpen, mindenért be kell utaznunk Miskolc, Edelény, és az egy egész napot vesz igénybe ahhoz, hogy te el tudj intézni valamit, mondjuk egy útlevel kérelmet, vagy valamit, akkor neked aznapra szabadságot kell venni, nem úgy van, mint városon, hogy bemegyek, és akkor majd munka után becsengetek és elmegyek”* - mondta Réka a határral kapcsolatban.

Ugyanakkor az EU-s csatlakozást követően a határátlépés leegyszerűsödött, amiből több dolog is következik. Egyrészt a könnyű határátlépés miatt az autóval rendelkezőknek megéri a nagybevásárlást a közeli szlovák városokban (Kassa, Szepsi, Torna) intézni, mint a legközelebbi magyarországi városokban (Miskolc, Edelény), és a városi hipermarketek választéka és árszínvonala kedvezőbb, mint a kisboltoké. Viszont több interjúalany is kiemelte, hogy aki forintban kapja a fizetését, annak nem éri meg Szlovákiában vásárolni.

Másrészt ma már a határ léte kevésbé tudatosul a határátlépőkben, hiszen nincsen határőrség, ellenőrzés, így sokak szinte meg is feledkeznek arról, hogy tulajdonképpen egy másik ország területén járnak adott esetben. Érdekes, hogy milyen kifejezéseket használnak, Zsuzsa például úgy utalt a határ másik oldalára, mint *„a hegy túloldalán”*. Másokban nem is tudatosul a határátlépés, Katalin például Szlovákiában dolgozik a közeli bányában, de amikor megkérdeztük, milyen gyakran lépi át a határt, akkor azt válaszolta, hogy a vírushelyzet óta csak kétszer, pedig valójában minden munkanapon. Magát a határátlépéssel járó munkába járást így írta le: *„A munka, hát az csak egy három km Becskeháza felé, a kőbánya. De hát én beülök az autóba, meg kiraknak, az jó”*.

Végül, nem utolsó sorban, nem csak a magyarországi lakosok kelnek át Szlovákiába a munkavállalás miatt, hanem fordított irányban is elindult ez a folyamat, ami leginkább abban nyilvánul meg, hogy egyre többen költöznek át Szlovákiából Magyarországra az olcsó ingatlanárak miatt. Ezt a kérdéskört a következő fejezetben fejtjük ki.

Beköltözők - azaz a „mi” és „ők” a faluban

A beköltözők témája azért releváns, mert a helyi közösségi saját magát a beköltözőkkel szemben határozza meg. A faluba beköltözők jelentős része Szlovákiából érkezik, nagy arányban olyanok, akik részben vagy teljesen magyar származásúak. A nemzetiségekről a következő fejezetben fogunk szót ejteni, a beköltözők kapcsán ez leginkább azért fontos, mert a tősgyökeresek szlovákokként hivatkoznak rájuk, a beköltöző, gyűttment, vagy egyéb kifejezés helyett.

A beköltözőket a helyiek szerint leginkább gazdasági okok motiválják, vagyis az alacsonyabb ingatlanárak Magyarországon Szlovákiához képest: *„azért jönnek azok is szerintem ide, mert olcsóbban itt megvesznek egy komplett házat, ott abból az euróból megvesznek csak egy lakrészt.”* (Tamás). A költözés másik lehetséges motivációjaként az merült fel, hogy a szlovák városokban, a panelházakban sok a cigány és előlük „menekülnek”. *„Ott tele vannak cigánnyal, meg blokkokba nem szeretnek lakni”* - fogalmazott Zsóka, amiből láthatjuk, hogy nem csak cigánykérdésről van szó, hanem az ingatlan típusáról is. Réka szintén összekapcsolta a két problémát: *„a blokkból úgymond, ahogy ők mondják, a blokk nekik a panelból, jönnek el Kassáról, hiszen ott is megnövekedik a cigányoknak a száma, és ők sem akarnak abban a környezetben élni, elmenekülnek onnan”*. További motiváció lehet a város-falu szembeállításakor felszínre kerülő tulajdonságok, mint például a nyugalom és csend.

Az interjúkból az derült ki, hogy a többségnek nincsen közeli kapcsolata a beköltöző szlovákokkal, kivéve a szomszédjaikkal. *„Hát sajnos nekem semmi, azon kívül, hogy ismerem őket, meg azt a régi kisházat eladtam egy szlovák úriembernek, más kapcsolatom nekem velük nincsen, köszönünk és ennyi”* - mondta Katalin, majd később azt is hozzátette, hogy nincs bennük semmi közös, nincsen közös témájuk. Egyetlen interjúalanyunk volt, aki azt mondta, hogy leginkább szlovákokkal van szorosabb baráti viszonya a falu lakói közül.

A szlovákok jelenlétéről a faluban inkább pozitívan nyilatkoztak, ha expliciten rákérdeztünk. Ennek az egyik legfontosabb oka az volt, hogy amíg szlovákok jönnek, addig legalább nem cigányok költöznek be, *„jobbak, mint a cigányok”* (Zsóka). A helyiek többször kifejezték azt is, hogy a beköltöző szlovákok felújítják a házakat, ezáltal javul a falukép: *„Jó, mert amúgy meg tönkremenne a falu. Tönkremennének a házak, csúfságra maradnának, így meg rendbeteszik, és akkor megint szép a falu, amúgy is ez a falu mindig szép volt.”* (Attila). Illetve azt, hogy inkább fiatalok érkeznek, ezáltal a falu előregedő tendenciáit némileg visszafogják:

„Ez biztos, hogy a falu nem fog fiatalodni, a benne lakók se. A szlovákok fiatalabbak, talán majd a családjaik miatt fiatalodik a falu.” (Attila). Ugyanakkor néhányan tartanak attól, hogy „elszlovákosodik” a falu, habár ezt nem fejezték ki ennyire szókimondóan. Zsuzsa például azt mondta, hogy „Má maholnap szlovákok fogják lakni Hídvégardót, na de hát felőlem lehet.”, Katalin pedig azt, hogy „Hát mostanában szlovákok jönnek ide és veszik a házakat, már szerintem több, mint ötven család van itt a faluban.”.

A szlovákokhoz általában, de méginkább a házfelújításhoz igen ambivalens érzések fűzik a helyieket. Hiába mondták elsőre, hogy örülnek a szlovákok beköltözésének, aztán hamar felszínre törtek a negatív érzéseik is, amik elsősorban a féltékenységgel írhatóak le. Sokan utaltak arra, hogy a beköltöző szlovákoknak több pénzük van, mint a tősgyökereseknek. „Eleve pénzük van, eleve úgy jönnek ide, pénzük van építkeznek, szépítkeznek. Mert ha meglát egy házat, ami fel van újítva, az szlovák. A magyarok, azok nem újítanak, meg nem szépítkeznek, hanem élnek abba, amijük eddig volt, meg hát leélik. Mert hát nincs pénzünk arra, hogy építkezzünk, szépítkezzünk.” (Katalin). Vagy ahogy Tamás fogalmazott, „megveszik a házat és akkor a maguk ízlése szerint szétszedik, felújítják, meg lehet nézni, hogy amelyikben szlovák lakik, az mind piperkőc”. Zsóka is ellenérzését fejezte ki a házfelújítással kapcsolatban, amikor azt mondta, hogy az előző, megboldogult generáció „ha felébrednének, már nem is ismernének a házukra”, mert a szlovákok „amerikai típusú házakat építenek”.

Az eltérő gazdasági helyzet miatt felmerül az is, hogy a szlovákok nagyobbra tartják magukat: „Vannak olyanok is, akik olyan fölöttébb érzik magukat, nagyobb rangúnak, hogy átalakították szépnek a házat, kívül-belül. Mert a férjének az állása nemtudom micsoda.” (Zsuzsa). A gazdagsághoz kötődik egy szemléletes példa, amit Zsóka mesélt, hogy az utcájába sok szlovák költözött be, akiknek sok autója volt, ezért milliomos utcának hívták a helyiek. Volt azonban olyan interjúalanyunk is, aki arról számolt be, hogy sok szlovák barátja van, mert „Velük könnyebb, más a felfogásuk, kulturáltabbak, rendes emberek”. A beköltözők nagy része beszél valamilyen szinten magyarul, tehát nyelvi akadály a befogadásnak, ugyanakkor mivel Szlovákiából érkeznek, ezért szlovákként hivatkoznak rájuk. A következő fejezetben a nemzeti identitásról ejtünk szót.

8.3 Nemzeti és helyi identitás összefonódása

Hidvégardón a határ közelségének és a Szlovákiából beköltözőknek köszönhetően fontos kérdés a nemzeti identitás. Ennek leglátványosabb eleme, hogy a beköltöző, jellemzően határon túli magyarokat “szlovákként” emlegetik, bár ha erre rákérdeztünk, hogy miért, az általános válasz ehhez hasonló volt: *„Azt nem tudom, hogy szlovákok-e, magyarok is”* (Zsóka). A nemzetiségi kérdést, például, hogy a beköltözők milyen nemzetiségűek, ha magyarok, akkor miért magyarok, nagyfokú bizonytalanság övezi, mégis meghatározó kérdés a helyi közösség számára, ezért pár bekezdésben kitérünk arra, hogy a helyiek hogyan gondolkodnak a magyarságról, nemzeti identitásról.

A „ki a magyar, mitől magyar a magyar” kérdésre a legáltalánosabb válasz a származás, lakóhely említése volt, tehát, hogy a tősgyökeres helyiek azért magyarok, mert itt születtek, itt élnek. Erre példa az Attilától származó idézet *„magyarnak születtem, úgy érzem, hogy magyarnak is maradok míg élek.”* Vagy Tamás tömör megfogalmazásában *„fontos persze, magyar vagyok, itt lakom”*. Ezzel ellentétesen, a beköltözők szlovákságára is a származásra, származási országra hivatkozva adtak magyarázatot a helyiek, például Laura: *„Meg vannak itt szlovákok is, ők mindig mondják, hogy magyar vagyok, de én mindig mondom, hogy te csak félig vagy magyar, mert Kassáról jöttetek, felvidékiek vagytok. Erre mindig mondják, hogy nem, én magyar vagyok, anyám magyar, apukám meg szlovák. Mondom jó, egyezzünk meg abban, hogy tik ilyenek vagytok, én meg rendes magyar vagyok.”* De Réka mondatait is lehet példaként említeni: *„Tulajdonképpen mi is azt mondjuk, hogy szlovákok, mert Szlovákiából jöttek, de ezek a szlovákok nem olyan szlovákok, mint hogy szláv, nem szlávul beszélnének, hanem ők ilyen szintisza, igazi magyarok itt belül.”* (Réka).

Réka szavai át is vezetnek a következő témára, a nyelvre, hisz az idézetben nem csak a származás jelenik meg, hanem a nyelv is, mint nemzetiséget meghatározó tényező, ami alapján ő pont, hogy magyarnak definiálja őket. Az interjúalanyok elmondása alapján a beköltözők nagy része beszél magyarul, tehát biztos magyarok is: *„Ezek mind magyarul beszélnek, nem szlovákul. Ez mind magyar.”* (Tamás), de páran csak törik a magyart: *„nekünk úgy jó, ha magyarul beszélnek hozzánk, nekik könnyebb a szlovák nyelv”* (Zsóka), illetve előkerültek kifejezésbeli különbségek is, például Laura említi, hogy *„Mert ők azt mondják, hogy gulásos, mi meg azt, hogy gulyásos. Szóval ez megint más.”* (Laura). De alapvetően a nyelvi kérdés mentén a beköltözőket is magyarnak tekintik.

A faluban a nemzeti identitás témakörben szempontként megjelenik az állampolgárság témaköre is. A szlovák törvények hosszú ideig nem engedték meg a kettős állampolgárságot, így a beköltözők egy része továbbra is szlovák állampolgár maradt, csak ettől az évtől kezdve lehetséges a kettős állampolgárság, ezért ez még kevésbé tükröződik az interjúkban. Ez a kérdéskör megjelenik a nemzetiség kérdése kapcsán: *„Mert ha én azt mondom, hogy felvidéki vagyok, és két nyelven tudok, az csak egy dolog, hogy anyukám magyar, oké, de akkor már azt kell mondani magamról, hogy kettős állampolgár vagyok, az már mégse magyar. Még a szót is szebb kimondani, hogy én magyar vagyok, mint hogy kettős állampolgár vagyok. Jó, kinek hogy. Én így veszem.”* (Laura). Akik megtartják a szlovák állampolgárságukat, azok a hivatalos ügyeket is Szlovákiában intézik, szlovákul, ez a motívum is megjelenik a Tamással folytatott interjúban: *„Meg beszélnek szlovákul is, ha hivatalba kell menni, csak szlovákul beszélnek, nem? A hivatalos nyelv a szlovák. Tamás további szempontként az állampolgársághoz kapcsolódóan a törvényt is kiemeli: „A törvény az szlovák törvény. Hiába magyarnak érzi magát, de azért a törvény szlovák.”* Az állampolgárság témakörhöz kapcsolódik Nóra beszámolója is, aki egy Szlovákiából beköltözött interjúalany, szlovák állampolgár, és ebből fakadóan a szlovák egészségügyi ellátórendszert tudja igénybe venni: *„nekem muszáj volt szlovákba szülnöm. Muszáj volt, mert könnyebb volt. Nekem most nehéz lett volna itt elintézni, hogy én itt szüljek. Úgyhogy nekem ezért van a lányomnak szlovák állampolgársága.”*

A „ki a magyar kérdésre” az interjúalanyok a magyar kultúra szerepét is kiemelték, ami megkülönbözteti a felvidéki magyarokat a hidvégardóiaktól, például Laura szavaival: *„Nem csak, hanem, hogy ők oda tartoznak, nekik az az országuk, én meg ide tartozom. Hiába, más az országuk, akkor is, nem olyan a kultúrájuk, mint a miénk”.*

Érdekes, hogy a Nórával való interjú során a nemzetiségi kérdés kapcsán a viselkedés is megjelent, mint nemzetiséget meghatározó tényező, de ez nem kizárólag a magyar-szlovák kérdéshez kapcsolódóan, hanem a cigány-magyar kérdéshez is, ő szerinte a rendes viselkedés teszi magyarrá a magyart, és így *„cigány is lehet magyar”*: *„én nem attól állapítom meg a cigányt, hogy most milyen a bőre, attól, hogy hogy viselkedik. Nekem van, hogy egy fehér ember rosszabb, mint egy cigány viselkedésre. Van, hogy meg se mondanád, hogy ők cigányok. Én szerintem az nem azért magyar, vagy azért magyar ő, merthogy ő fehér, hanem ő szerintem egy cigány is lehet magyar”.*

Az utolsó téma, ami a nemzetiséghez kapcsolódik, amit az interjúalanyok kiemeltek, az az, hogy az a magyar, aki magát annak érzi. Erre példa a Rékától származó idézet: „*de szerintem az, hogy magyarnak érzi magát, magyarul beszél, gyerekeit magyarul tanítja, otthon magyarul gondolkodnak, magyarul imádkoznak, azért az nagyon meghatározó*”. Illetve Nóra is ezt hangsúlyozza: „*attól magyar egy ember, ha ide húzza a szíve, meg úgy érzi, hogy ő magyar. Nem attól, hogy most én szlovákba életem, 15 km-re innen, az most szlovák, ez meg, öt km-re van a határtól, ez meg magyar. Nem az számít, hogy ki hol él, hanem, hogy hogy érzi. Ha úgy érzi a szíve, hogy magyar, akkor magyar. Én így érzem*”.

Az idézetekből is látszik, hogy a nemzetiségi kérdésről meglehetősen megosztottak a település lakói, a beköltözőket bizonyos szempontok alapján, amilyen például a nyelv magyarnak tartják, de más szempontok árnyalják ezt a képet, mint az állampolgárság, származás, származási ország vagy a kultúra kérdésköre. A beköltöző „szlovákok” magyarsága azért is izgalmas kérdés, mert abban viszont konszenzus látszódik az interjúalanyok körében, hogy a határon túli magyarok egyébként összetartóbbak, fontosabb számukra a magyarság, legalábbis a helyiek szerint: „*Szerintem ezek magyarabbak a magyarnál is. Mert miért, a f*sz tudja. Összetartóbbak. Ott vannak a rokonaik, lehet, mert cseszegették őket, nekünk több van engedve, lazán van minden, itt falun*” (Tamás). Katalin is hasonló dologról beszélt: *Van szlovákiai rokonom, ők sokkal magyarosabban gondolkodnak, vagy jobban szeretik* .

De az is látszik, hogy az összetartást a beköltözőkre kevésbé terjesztik ki, inkább általánosságban a határontúliakról gondolkodnak így. Példa erre még Réka idézete: „*nem is szerettem, ha azt mondták, hogy szlovákok vagytok, hanem ők kikérték maguknak, hogy ők igenis magyarok. Az a magyarságtudat sokkal erősebb szerintem a határszél oldalán, mint itt azoknak, akik ott el voltak szakítva, és szlovák nyelven kellett a gyerekeiket taníttatni, mert akkor még a politikai hatalom azt kívánta, hogy ne magyar nyelvű, vagy keresztény iskolába járjanak.*”

8.4 Közösség mint identitásformáló elem

A helyi közösség a helyi identitás formálódását befolyásoló tényező. A következőkben a helyi közösség azon jellemzőit vesszük sorra, amik hatással vannak a helyi identitás konstrukciójára, ezek pedig a városias jelleg kialakulása, illetve a beköltözőkkel és a cigányokkal szemben kialakuló társadalmi feszültségek. A helyi identitásból a falusi jelleg közösségi aspektusa gyenge, mert az interjúalanyok inkább városias jellegről számolnak be.

A korábbi falusi, főként a háztájizás feladataihoz kapcsolódó közösséget egyre inkább felváltja a városias jellegű közösség, ennek alapját a szomszédi viszonyok jelentik, a faluban élők egyre kevésbé ismerik egymást, jellemzően csak a közvetlen szomszédságot, szomszédokat ismerik. Tamás elmondása alapján is régebben jellemző volt, hogy összejártak az emberek, míg „most már mindenki megy a maga dolgára, nem foglalkozik a másikkal.(...) Szoktunk beszélgetni, de régen másabb volt. Most olyan városias. Laknak, elmennek egymás mellett, oszt jó”. A városias jelleget felerősíti a dzsentrifikáció, Réka kiemelte, hogy régen mindenki ismert mindenkit, ez a beköltözők miatt megszűnt: „nem volt ennyi, nem volt ennyi idegen, idegen múlttal. Tehát régebben csak ránéztél és tudtad a múltját is. Még az anyjának is. De most nem, mert őket már nem ismerjük.”

De a városias jelleg ellenére a szomszédi viszonyok még valamennyire élnek, az interjúk alapján a szomszédoktól számíthatnak még segítségre, összejárnak valamennyire. Katalin kiemelte, hogy az egy utcában lakók még ismerik egymást, összetartanak, és ezt feltételezi a többi utcáról is, de őket már nem ismeri: „Úgyhogy ebbe az utcába, mondhatom, hogy az összetartás az még nagyon jó, a többi utcát, azt nem ismerem, mert oda nem... De ott is biztos a szomszéd a szomszédnak szívesen segít, ez még azért úgy megmaradt. Zsuzsa pedig azt mondta, hogy „most már jobban széthúzó. Ha valakinek egy kicsit több van, akkor ott mán.. Nagy baj van. Honnan vette, miért vette?”. A közösségi élet ezek alapján úgy foglalható össze, hogy már nem jellemző az, hogy az emberek ismerjék egymást, leginkább a szomszédokkal járnak össze, őket ismerik, de nincs összetartás a falun belül. A falusi összetartást nehezítik további feszültségek, mint a beköltözők, cigányok jelenléte.

A faluban számos társadalmi feszültség kirajzolódott az interjúk során. Ezek közül az egyik legjelentősebb a beköltöző szlovákokkal szemben áll fenn, amit a korábbi fejezetekben már kifejtettünk. Ennek egyik legfontosabb oka a keresetkülönbség. További társadalmi feszültséget szülnek a cigányokkal szembeni ellenérzések. Ez a témakör az iskola kapcsán már felmerült, hogy sok gyereket azért visznek máshova óvodába és iskolába, mert a helyi intézményekben egyre magasabb a cigány gyerekek aránya (akik a környező falvakból járnak át Hidvégardóba). „Csak a lenkei cigányok, annyian vannak, mint a nyűg” - mondta Zsuzsa a helyi iskoláról. Ezen kívül akkor is felmerült, amikor arról beszéltek, hogy jobb a szlovákok beköltözése, mert legalább nem cigányok érkeznek a faluba. „Van egy cigány család, mindegyiket szeretek, én nem vagyok fajgyűlölő, itt igen rendes cigányok vannak, miért hazudnák... Csak egy van, akinek sok gyereke van, úgy félnek tőle ezek az ottaniak, a Dankó, vagy a Sport út... lopnak ezek a

gyerekek. Mindent.” - mondta Zsuzsa. Többen is kiemelték, hogy a faluban “rendes cigányok” laknak (egy család kivételével), de Szlovákiában és a környező falvakban problémának tartják a cigányok létét. „Mert például itt a cigányok, ezek egészen másak, mint szlovákban. Szlovákban, például Szepsibe, a városba, hát ott százszor rosszabbak. Azok már tényleg, hogy nem cigányok, hanem hát dögösek.” (Nóra).

Tehát a fentiek alapján a helyi identitás konstrukciójában szerepet játszik a helyi közösség, amire jellemző a városias jelleg, illetve különböző társadalmi feszültségek, mint például a tősgyökeresek és a beköltözők közötti, illetve a falun kívüli cigányokkal szembeni.

9. Diszkusszió

Ebben a fejezetben összefoglaljuk kutatásunk főbb tanulságait, kifejtve, hogy milyen tényezők befolyásolják a helyi közösség és identitás konstrukcióját, illetve bemutatjuk, hogy az eredményeink hogyan viszonyulnak a korábbi szakirodalmakhoz.

Az interjúk tematikus tartalomelemzésének eredménye az 1. táblázatban olvasható. Öt fő témát azonosítottunk, amelyek szerepet játszanak a helyi identitás konstrukciójában, ezekhez a fő témákhoz altémák kapcsolódnak. A helyhez való kötődéshez tartozó altémák a falu szépsége, rendezettsége, a falu-város ellentét, illetve a falusi intézmények és jelentős helyszínek, hagyományok. A határ mint fő téma alá soroltuk az interjúk elemzése alapján a határ történelmét, a határon túli munkavállalást, a határ meghúzásával átalakuló infrastruktúrát és a határ észlelését. A harmadik fő téma, a beköltözők, ezen belül altémaként megjelenik a beköltözés vélt motivációja a helyiek narratívájában, a kapcsolat a helyiek és a beköltözők között és a beköltözőkkel szembeni pozitív attitűd. Ezen túl a beköltözők témája alá tartozik még az elszlovákosodás, a házfelújítás és a gazdasági különbségek. A negyedik fő téma a nemzeti identitás, ami alá az interjúalanyok narratívájában a származás és lakóhely, a nyelv, a kettős állampolgárság, a kultúra, a viselkedés, a magyarság-érzet és az összetartás tartozik. Ötödik és egyben utolsó témánk a helyi közösség összetétele, amihez a városias jelleget, a beköltözőkkel és a cigányokkal szembeni feszültséget kapcsoltuk az interjúk alapján.

Helyhez kötődés	Határ	Beköltözők	Nemzeti identitás	Helyi közösség összetétele
Falu szépsége (virágok)	Határ történelme	Motiváció: Gazdasági okok, blokkokból menekülés	Származás, lakóhely	Városias jelleg
Rendezettség	Munkavállalás	Kapcsolat helyiek és beköltözők között	Nyelv	Beköltözőkkel szembeni feszültség
Falu-város ellentét	Infrastruktúra	cigányokkal összehasonlítva pozitív attitűd	Kettős állampolgárság	Cigányok elleni feszültség
Falusi intézmények, jelentős helyszínek	Határ észlelése	Elszlovákosodás	Kultúra	
Hagyományok		Házfelújítás	Viselkedés	
		Eltérő gazdasági helyzet	Magyarság érzet	
			Összetartás	

1. Táblázat - Az identitást meghatározó fő témák és altémák (saját szerk.)

Az általunk azonosított helyi identitás alkotóelemei megfeleltethetőek a Shao (2014) által megfogalmazott négy aspektussal. Shao (2014) fizikai aspektusa az építészet és a táj szerepét hangsúlyozza, az interjúkban ez megjelenik, mint a falu rendezettsége, a beköltözők házfelújításának is köszönhetően, illetve központi téma a falu szépsége, a virágok, a természetközelség. Ehhez kapcsolható Shao (2014) szenzori aspektusa, az interjúkból a falu nyugaltsága, csendessége emelhető ki, a már említett táj szépségén túl. A szociális aspektust Shao (2014) két részre bontja, egyéni és közösségi szintre. Az egyéni szint kapcsán elmondható, hogy a falu rendezettsége, szépsége és természetközelsége miatt alapvetően jól érzik magukat a faluban, a falu adottságain túlmutató igényeket (egészségügy, kikapcsolódás) viszont az infrastrukturális nehézségek miatt nehezen érik el. A közösségi aspektusra jellemző, hogy a helyiek főként a szomszédaikkal állnak szorosabb viszonyban, viszont az interjúalanyok az egész falura kiterjedő összetartást keveslik.

Ezzel szemben, Shao (2014) emlékezeti aspektusa különösen releváns az interjúkon elhangzottak értelmezéséhez, az interjúkban említik a régebbi közös tradíciókat, mint például a szüret és a kukoricatörés. Az ilyen, hagyományos paraszti kultúrára jellemző közösségi események iránt nosztalgia jelent meg. Ami a Shao (2014) keretrendszerén túlmutat, az az, hogy a határ közelsége és a beköltözők miatt állandó kérdés a szlovákság és magyarság. A külső csoport állandó jelenléte (Marques és mtsai, 1988) miatt a helyi identitás részévé válik a nemzetiségi kérdés is.

A helyi identitás része a társas identitásnak, ami a „mi” és „ők” mentén történik, ahogyan azt Tajfel (1979) is definiálta. Az interjúk alapján ez megjelenik a hidvégardói emberek gondolkodásában is, akként, hogy a „mi” a tősgyökeres, gyermekkor óta a településen lakókat jelenti, míg az „ők”, tehát a kívülállók kategória, a beköltöző szlovákokat, vagy a cigányokat jelenti, akik így külső csoportként értelmezhetőek. Fontos, hogy a „mi” és „ők” a falun belül jelenik meg és nem a falu lakói és egy külső csoport között. A „mi” konstrukciójában fontos a közös értékrend, közös célok és érdek (Hankiss, 1982). A hidvégardóiak narratívája szerint közös érdekük, hogy a faluba ne költözzön be több cigány, így a falu rendezett, virágos maradjon.

Az „ők” kizárása fizikai értelemben is megjelenhet (Légmán, 2012), ami Hidvégardó esetében a cigányok kapcsán történik meg. Az interjúalanyok gyakran utaltak arra, hogy a faluban „rendes” cigányok laknak, de Szlovákiában és a környező településeken élő cigányokkal szemben erős ellenérzéseket táplálnak. A helyi döntéshozók és a helyiek narratívája szerint is, a falu sikerének egyik kulcsa a cigányok távoltartása. Szintén Légmán (2012) hivatkozik arra, hogy a kívülről érkezők akkor válhatnak a közösség részévé, ha elfogadják annak normáit és értékeit. Ez a szlovákok kapcsán hangsúlyos a faluban, akik például a házfelújításokkal megszegni látszanak a közösség normáit, még akkor is, ha első pillantásra pozitívan nyilatkoznak erről a tősgyökeres lakók.

A Szlovákiából beköltözők egyfajta dzsentrifikációs folyamatot indítottak el, abban az értelemben, hogy jómódúbbak, mint az ardóiak. A vidéki teret kívánják „fogyasztani”, többek között a természetet, illetve a vidék idillikus reprezentációja is motiválja őket, ahogy azt Guimond és Simard (2010) írják. Ilyen reprezentáció a vidék csendessége, nyugalma, a táj szépsége és a zöld kert lehetősége. Ezek az értékek a lokális identitás részét képezik, ami hozzájárul a település imázsához is, ahogy Csurgó és Szatmári (2014) írják.

Ahogy Bryson és Wyckoff (2010) tanulmányában megjelenik, hogy Hamiltonban a beköltözőket a „kaliforniai”-nak hívják, úgy Hidvégárdóban is szlovákokként hivatkoznak rájuk. Ugyan ez nem egy elnagyolt kifejezés, hiszen a beköltözők valóban szinte mind Szlovákiából érkeznek, mégsem használnak rájuk semmilyen más megnevezést a szlovákon kívül (akkor is, ha valójában magyar származású emberekről beszélnek). Szintén Bryson és Wyckoff (2010) esettanulmányában idéznek egy helyi pincérnőt, aki arra panaszkodik, hogy a beköltözőknek van pénze és elvárják, hogy az egész világ rájuk figyeljen. Ez Hidvégárdóban is megjelenik, amikor az interjúalanyaink arról számolnak be, hogy a szlovákoknak magasabb a keresete, „többet ér a pénze” és fennhordják az orrukat, „piperkőc” házakat építenek, ami a dzsentrifikáció szempontjából klasszikus narratíva (Philips, 2004).

A kutatásunk eredménye alapján Hidvégárdón a határközelség és a dzsentrifikáció egy sajátos helyi identitáskonstrukciót eredményez. A beköltözők és a tősgyökeresek közötti társadalmi távolság eredményeként létrejövő „mi” és „ők” megkülönböztetés egy szlovák-magyar megkülönböztetésként is konstruálódik, így a helyi identitáskonstrukciónak a nemzeti identitás sajátos színezetet ad. A helyi identitásnak további dimenziója az etnikai megkülönböztetés is, ami a falun kívüli cigányokkal szemben jön létre.

10. Összegzés

Dolgozatunk témája a helyi identitás konstrukció egy kelet-magyarországi, szlovák határmenti falu, Hidvégárdó lakosainak körében. Kutatásunk során arra kerestük a választ, hogy milyen tényezők befolyásolják a helyiek identitás-konstrukcióját. A dolgozat eredménye, hogy a település lokációja nagy befolyással van a hidvégárdóiak identitására, Szlovákia közelségéből fakadóan egyre növekszik a szomszédos országból Hidvégárdóra költöző lakosok száma. A helyi identitás a faluban egy olyan sajátos térben képződik, ahol a dzsentrifikáció hatására a nemzeti identitás is hangsúlyos alkotóelemévé válik a helyi identitásnak.

Az identitás több dimenzió mentén is meghatározható, dolgozatunkban a társas, a helyi és a nemzeti identitásokkal foglalkoztunk, mert ezek Hidvégárdó esetében szorosan összefonódnak. A társas identitás konstruálásának egyik módja a „mi” és „ők” megkülönböztetése, ez az interjúk során hangsúlyosan megjelent a beköltözőkkel szemben. A tősgyökeres helyieket ambivalens érzelmek fűzik a beköltözőkhöz. Egyrészt örülnek annak, hogy nem cigányok, és annak, hogy rendben tartják a házakat, ezáltal a falu összképe rendezett. Ugyanakkor a kereseti

különbségek miatt negatív érzelmek is kialakulnak a tősgyökeres lakókban. A helyi identitásban tehát megjelenik a társas identitás, ami legerősebben a beköltözőkkel kapcsolatos szembenállásban fogható meg. A helyi identitás konkrét elemei közé tartoznak a fizikai, szociális, szenzori és emlékezeti aspektusok. Az interjúk alapján a fizikai aspektusba soroltuk a falu szépségét, virágosságát, rendezettségét, a szenzori aspektusba pedig a falu csendességét, nyugodtságát. A szociális aspektus kapcsán megállapítottuk a szomszédi viszonyokat mint a közösség alapjait, illetve az egyre városiasodó közösségi képet. Az emlékezeti aspektusba sorolható a paraszti társadalom közösséget erősítő szokásaihoz fűződő nosztalgia. Ami ebben a keretrendszerben nem tudott megjelenni, az a nemzeti identitás. A beköltözők által elindított dzsentrifikációs folyamat állandóan napirenden tartja a nemzetiség kérdését, ami így a helyi identitás konstrukciójának elemévé válik.

Különösen érdekes a helyi identitást egy határokon átívelő, dzsentrifikálódó térben vizsgálni. A határon túli magyarság kapcsán új dimenziót nyit a kérdésben a nemzetiség kérdése. További kutatási irányt jelenthet a beköltözők identitásának vizsgálata a nemzetiség kérdésre fókuszálva. Ezen túl, amennyiben dzsentrifikációs folyamatként értelmezzük a beköltözők érkezését, további kérdéseket jelenthetnek a beköltözők motivációi, kötődésük, közösségbe való integrációjuk. Vizsgálható továbbá a helyi kisebbség, a cigányok viszonyulása a beköltözőkhöz. A térségben tehát számos társadalmi folyamat kutatható a szociológia eszköz- és fogalomrendszerével.

Felhasznált irodalom

- Arapovics, M., & Vercseg, I. (2017). *Közösségfejlesztés módszertani útmutató*. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Budapest.
- Berze, I. Zs. & Dúll, A. (2018). Helyidentitás mint identitásorientáció? *Magyar Pszichológiai Szemle* 73(3), 435-463. ISSN 0025-0279.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2). Doi:10.1191/1478088706qp063oa
- Bryson, J., & Wyckoff, W. (2010). Rural gentrification and nature in the Old and New Wests. *Journal of cultural geography*, 27(1), 53-75.
- Csurgó, B. & Szatmári, A. (2014). Vidéki kultúra, helyi közösség és lokális identitás. *Metszetek* 3, 33-51.
- Csurgó, B. (2014). A vidék nosztalgiája. *Socio.hu*, 2014(2).
- Egedy, T. (2017). A külföldre ingázás statisztikai, demográfiai és területi jellemzői Magyarországon. *Területi statisztika*, 57(04), 385-405.
- Erikson, E. H. (1956). The problem of ego identity. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 4, 56–121. <https://doi.org/10.1177/000306515600400104>
- Guimond, L., & Simard, M. (2010). Gentrification and neo-rural populations in the Québec countryside: Representations of various actors. *Journal of Rural Studies*, 26(4), 449-464.
- Hankiss, E. (1982). *Társadalmi csapdák; Diagnózisok*. Magvető Könyvkiadó, Budapest.
- Hardi, T., & Lampl, Z. (2008). Határon átnyúló ingázás a szlovák–magyar határtérségben. *Tér és Társadalom*, 22(3), 109-126.
- Kocsisné Salló, M. (2011). A helyi identitás fogalmának értelmezési lehetőségei és helye az Erdőpedagógiai projektben. *Új Pedagógiai Szemle* 5, 320–326.

- Kovách I. (2007) A múlt és jelen vidékképe. Bevezetés. In Kovách I. (szerk.) *Vidék- és falukép a változó időben*. Argumentum Kiadó, Budapest.
- Kovách, I. (2012). *A vidék az ezredfordulón*. Argumentum Kiadó, Budapest.
- Ladányi, J. & Szelényi, I. (2004) *A kirekesztettség változó formái*. Napvilág Kiadó, Budapest
- Légmán, A. (2012) Közösségképek. In Kovách, I és mtsai (szerk.) *Társadalmi integráció a jelenkori Magyarországon*. MTA Szociológiai Kutatóintézet, Budapest. ISBN 978-963-446-680-2.
- Marques, J. M., Yzerbyt, V. Y., & Rijsman, J. B. (1988). Context effects on intergroup discrimination: In-group bias as a function of experimenter's provenance. *British Journal of Social Psychology*, 27(4), 301-318.
- Marques, J. M., Yzerbyt, V. Y., & Rijsman, J. B. (1988). Context effects on intergroup discrimination: In-group bias as a function of experimenter's provenance. *British Journal of Social Psychology*, 27(4), 301-318.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–396. <https://doi.org/10.1037/h0054346>
- Murányi, I. (2012). A munkások lokális identitásának jellemzői Borsodnádason. *Korall* 49, 106-127.
- Phillips, M. (1993). Rural gentrification and the processes of class colonisation. *Journal of rural studies*, 9(2), 123-140.
- Phillips, M. (2005). Differential productions of rural gentrification: illustrations from North and South Norfolk. *Geoforum*, 36(4), 477-494.
- Rampin, R., Rampin, V., & DeMott, S. (2021, October 17). Taguette (Version 1.1.1). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.5574555>.
- Shao, Y. (2014) *Local Identity Identification & Assessment The Theory, Methodology and Practice of Discovering Local Identity in Yantai, China*. PhD thesis, University of Sheffield.

- Smith, E. R., Mackie, D. M., Claypool, H. M. (2016): Szociálpszichológia. Elte Eötvös Kiadó, Budapest.
- Tajfel, H. (1979). Individuals and groups in social psychology. *British Journal of Social & Clinical Psychology*, 18(2), 183–190. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8260.1979.tb00324.x>
- Tönnies, F. (1983). *Közösség és társadalom*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D., & Wetherell, M. S. (1987). *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*. Basil Blackwell.
- Wilder, D. A., & Shapiro, P. (1991). Facilitation of outgroup stereotypes by enhanced ingroup identity. *Journal of Experimental Social Psychology*, 27(5), 431–452. [https://doi.org/10.1016/0022-1031\(91\)90002-N](https://doi.org/10.1016/0022-1031(91)90002-N)

Melléklet

1.Melléklet - Interjú verézfonala

Bemutakozás

- Mutakozzon be!
- Hány éves, mi a foglalkozása, családi állapota, hova valósi, mióta él a faluban, lakott máshol stb.

Lokális identitás

- Mi az első három szó/kifejezés, ami eszébe jut Hidvégardóról?
- Hol élnek a családtagjai? Hol élnek a közelebbi barátai?
- (ha van gyerek) Hova járnak a gyerekei iskolába? Ő hova járt iskolába?
- Milyen gyakran hagyja el a falut? Milyen célból?
- Szokott átjárni a határ túloldalára? Milyen gyakran és miért?
- Mi teszi különlegessé a falut?
- Szeret Hidvégardón lakni?
- Mi a véleménye a településről, ahol él? Szereti, otthonának érzi-e?
- Hogy néz ki most a település? (Elégedett vele?) Mik a számára fontos helyek a faluban?
- Mennyire összetartó a település? Mennyire járnak össze az emberek? Milyen alkalmakkor? (Pl. Járnak-e a templomba az emberek?) Segítik egymást az emberek?
- Megtartják-e még a régi ünnepeket vagy szokásokat? Melyeket? (És régen milyeneket tartottak?)

Nemzeti identitás

- Mi az első három szó/kifejezés, ami eszébe jut Magyarországról?
- Fontos-e az életében, hogy Ön milyen nemzetiségű? (Milyen szerepet játszik az életében az, hogy magyar?)
- Ki a magyar? Mitől magyar a magyar?
- Kik élnek a településen? Vannak kisebbségi csoportok? Ha igen, ők miben különböznek a helyiektől?
- Mit gondol a határ túloldaláról beköltözőkről?

Lezárás

- Van bármi, ami kapcsolódik a kérdésekhez, és nem mondta el?